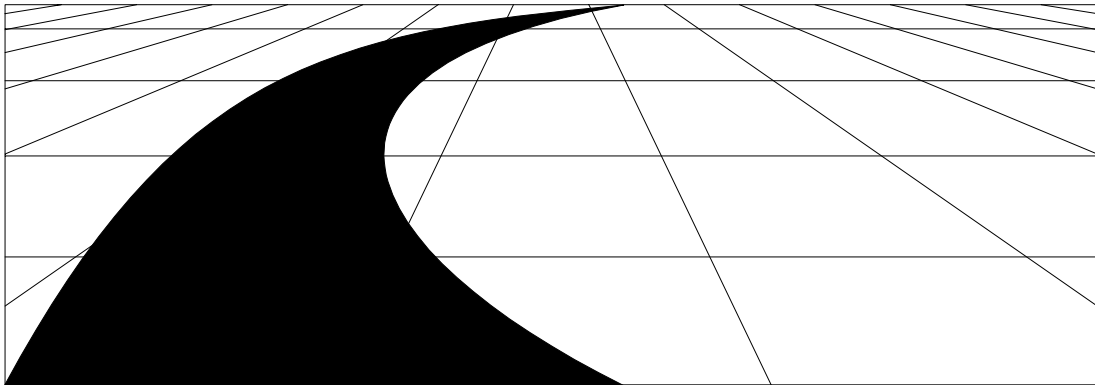

Tulevaisuuden näkymiä 3/2003

Sisältää mm.

Etelä-Suomen aluerakenne 2030

Kansantalous 2028

Katsaukset:

Maa- ja vesirakennusalan näkymät

Maa- ja vesirakennusalan markkinatilanne

Tiehallinto

Asiakkuus, toimintaympäristötieto

Tulevaisuuden näkymiä 3/2003**Sisältö**

- 3 Lukijoille
- 5 Etelä-Suomen aluerakenne 2030: Etelä-Suomen maakuntien liittouma avaa uusia uria
- 11 Kansantalous 2028
- 17 Katsaus: Maa- ja vesirakennusalan näkymät 3/2003
- 26 Katsaus: Maa- ja vesirakennusalan markkinanäkymät 3/2003
- 30 Lyhyesti:
- 32 Future Survey-poimintoja

Lukijoille

Etelä-Suomen maakunnat (maakuntaliitot) ovat muodostaneet liittouman, joka yhteistyöorganisaationa on kehitellyt alueen infrastruktuuristrategioita ja muunkinlaista alueen kehittämistä. Parhaillaan ollaan laatimassa näkemystä Etelä-Suomen aluerakenteesta. Se ulottuu vuoteen 2030. Johtaja **Seija Vanhanen** Uudenmaan liitosta selostaa tähän mennessä tehtyä työtä. Työ valmistuu kokonaisuudessaan vuonna 2005.

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksessa vaikuttavat **Pentti Vartia** ja **Pekka Ylä-Anttila** avustajineen ovat jo pariin kertaan tarkastelleet Suomen kansantalouden pitemmän ajan näkymiä (kirjat 'Kansantalous 2017' ja 'Kansantalous 2021'). Nyt tarkastelu on jälleen päivitetty ja ulottuu vuoteen 2028. Pekka Ylä-Anttila tiivistää kirjoituksessaan uuden kirjan näkemyksiä. Kuten kirjoittajat toteavat, tulevaisuuden hahmottaminen 25 vuoden tähtäimellä on jatkuvasti paikallaan. Niin taloudessa kuin muillakin aloilla, voisi lisätä. Meillä Tiehallinnossahan tämä on tuttua; tarkasteluhorisontti on tienpidossa usein kauempanakin.

Lehden lopussa on tavan mukaan valikoima Future Survey –aineistoa.

N. Halla

S-posti: nils.halla@tiehallinto.fi

*Seija Vanhanen
Uudenmaan Liitto*

Etelä-Suomen aluerakenne 2030 ETELÄ-SUOMEN MAAKUNTIEN LIITTOUMA AVAA UUSIA URIA

Etelä-Suomen maakuntien liittouma on seitsemän maakunnan, Etelä-Karjalan, Hämeen, Itä-Uudenmaan, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen, yhteistyöorganisaatio. Liittouman toiminta käynnistyi v. 1995 ja sen visio kuuluu: Etelä-Suomi on korkeatasoinen Itämeren alueen liiketoimintakeskus.

Liittouma julkaisi jo v. 1998 kehittämisstrategian, Etelä-Suomen yhteyskäytävän (ESY), joka loi yhteisen eteläsuomalaisen näkemyksen alueen keskeisimmistä liikenteellisistä kehittämiskohteista. Strategiassa nimettiin kuusi infrastruktuurin kärkihanketta, jotka vaikuttavat Etelä-Suomen sisäistä toimintakykyä ja kansainvälisiä yhteyksiä parantavasti ja Suomen gateway-asemaa vahvistavasti. Tämä strategiatyö on edelleen yksi liittouman toiminnan kulmakiviä.

Sittemmin liittouman toiminta on laajentunut infrastruktuurista myös alueen muunlaiseen kehittämiseen kuten yritysten kilpailukyvn ja osaamisen parantamiseen sekä kaupunkiseutujen ja niitä ympäröivien alueiden vahvistamiseen. Koska tasapainoinen ja toimiva aluerakenne on merkittävä vahvuus alueiden välisessä kilpailussa ja koska sen avulla vaikutetaan asuin- ja liiketoimintaympäristön vetovoimaisuuteen, on liittouma panostanut ja panostaa erityisesti Etelä-Suomen rakenteellisen tulevaisuuden hahmottamiseen.

Kun puhutaan Etelä-Suomen kehittämisestä, puhutaan myös aina Helsingin seudun kasvusta. Helsingin seudun kasvun hallinta onkin keskeistä koko Etelä-Suomen kehittymisen kannalta. Aluerakenteellisella työnjaolla on mahdollista osoittaa Helsingin seudulle vaihtoehtoisia laadukkaita kasvukeskittymiä, jotka voivat olennaisessa määrin vaikuttaa myös pääkaupunkiseudun aluerakenteen kehittämiseen.

Aluerakennetyö on osa liittouman alueen kehittämistä

”Etelä-Suomen aluerakenne 2030”-niminen työ on käynnissä ja jakaantuu kolmeen erilliseen osaan. Ensimmäinen osa on valmis ja kattaa alueen toiminnallisen aluerakenteen. Toisessa osassa tarkastellaan väestön ja työpaikkojen määriä ja sijoittumista. Lopuksi keskitytään tarkemmin asumiseen ja määritellään uudeleen Etelä-Suomen infrastruktuurin kärkihankkeet. Työ on kokonaisuudessaan valmis v. 2005, jolloin se on käytettävissä liittouman strategian uudistamistyössä ja muun muassa infrastruktuurin kärkihankkeiden toteuttamisen edistämisessä.

Työn tavoitteena on maakuntien erityispiirteisiin perustuva, alueellisesti kestävä sekä yhdyskuntarakenteeltaan ehä Etelä-Suomi. Yhteistyön avulla pyritään välttämään alueellisten kehityserojen kasvaminen ja niistä aiheutuvat yhä suuremmat kustannukset. Työ on haasteellinen, koska alue on maan kehityksen kärjessä ja samanaikaisesti sisäisesti hyvin erilainen.

Etelä-Suomen **toiminnallinen** aluerakenne kuvaa liittouman tavoitetta alueen keskusseuduista, sisäisistä verkostoista, ulkoisista yhteyksistä sekä luonnonarvoltaan vetovoimaisimmista alueista. Työn pohjana ovat olleet maakuntien liittojen omat näkemykset alueidensa tulevaisuudesta. Tässä työn ensimmäisessä vaiheessa ei vielä otettu kantaa aluerakenteen mitoituksellisiin kysymyksiin kuten väestön ja työpaikkojen määriin, koska niitä käsitellään työn toisessa vaiheessa. Tie-, raide- ja vesitieverkon osalta näkemykset perustuvat ESY-strategiaan. Infrastruktuurin kärkihankkeet määritellään uudelleen aluerakennetyön kolmannessa vaiheessa.

Etelä-Suomi on korkeatasoinen liiketoimintakeskus v.2030

Vuonna 2030 Etelä-Suomen on korkeatasoinen liiketoimintakeskus myös maailmanlaajuiselle yritystoiminnalle. Se on enemmän kuin vain yhteyskäytävä Venäjän ja läntisen Euroopan välillä. Se on merkittävä osa keskisen Itämeren toiminnallista yhteistyöaluetta, joka ulottuu Pietarista Tukholmaan, Tallinnaan ja Riikaan. Alueen yritys-, tutkimus-, koulutus- ja kuntasektorit osallistuvat aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön erityisesti Itämeren alueella.

Etelä-Suomi muodostaa koko maan kehityksen kärjen sekä viennin että tuonnin valtaväylän. Alue on useimpien kansallisesti keskeisten toimintojen sijoittumispaikka. Liittouman alue vahvistaa asemaansa niin tuotannon, kaupan, koulutuksen kuin palveluidenkin osalta. Tätä aseman vahvistamista tukee se, että pääosa maamme tutkimus- ja kehittämistoiminnasta tapahtuu edelleen alueella ja erityisesti Helsingin seudulla.

Lähes koko Etelä-Suomi on luonnonarvoiltaan vetovoimaista virkistys-, asuin-, ja työpaikka-alueita. Arvokkaimmat kokonaisuudet on rauhoitettu vain suojelua ja virkistyskäyttöön. Saaristoalueilla kiinnitetään erityistä huomiota kaupallisen ja ammattikäytön sekä virkistys- ja suojelun yhteensovittamiseen.

Kolme toisiaan täydentävää erilaista aluetta

Vuonna 2030 Etelä-Suomen alueet ovat omaleimaisia ja hyödyntävät erilaisuuttaan. Kilpailukykyistä tulevaisuutta rakennetaan yhteisten vahvuuksien ohella myös alueellista työnjakoa kehittämällä. Työnjaossa korostuvat eri alueiden erilaiset roolit. Suhteessa muuhun Suomeen ja ulkomaailmaan on kukin alue oman ilmansuuntansa ulkosuhteiden välittäjä niin kulttuurisesti kuin toiminnallisesti.

Aluerakenteellisesti Etelä-Suomi muotoutuu kolmesta toisiaan täydentävästä alueesta. Alueet on työssä nimetty keskiseksi-, läntiseksi- ja itäiseksi yhteistyöalueeksi. Keskinen alue toimii koko maan keskuksena. Läntisellä alueella korostuvat pohjoismaiset yhteydet. Itäinen alue puolestaan toimii vahvasti myös Venäjän suuntaan.

Toiminnalliset kaupunki- ja taajamaverkot menestystekijöitä

Toiminnalliset kaupunki- ja taajamaverkot ovat Etelä-Suomen menestystekijöitä. Suuret keskukset ovat verkottuneet paitsi keskenään, myös niitä ympäröivien pienkeskusten ja maaseudun kanssa. Verkostojen ytimeen kuuluvat myös osaamiskeskukset, yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Yksityisen ja julkisen sektorin kunta- ja muut hallintorajat ylittävä vapaaehtoinen yhteistyö tarjoaa mm. palvelujen tuottamiseen liittyviä mahdollisuuksia.

Ylimaakunnalliset yhteistyöverkostojen ytimiä ovat suuret keskukset. Ne ovat verkottuneet paitsi keskenään, myös ympäröivien pienkeskusten ja maaseudun kanssa. verkostojen ydintä ovat kaupunkien lisäksi osaamiskeskukset, yliopistot sekä ammattikorkeakoulut. Suuret keskukset ovat Etelä-Suomen toiminnallisen, taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen kärkiä.

Muut keskukset täydentävät aluerakenteen toiminnallista työnjakoa. Ne ovat seudullisesti merkittäviä asumisen, työn ja osaamisen keskittymiä.

Etelä-Suomen sisäiset verkostot kuvana

Etelä-Suomen sisäiset verkostot ovat kartalla verkostoivia yhteyksiä ja toiminnallisia vyöhykkeitä. Ne eroavat toisistaan yhteistyön määrässä ja laajuudessa.

Verkostoivat yhteydet kuvaavat Etelä-Suomen kehittymistä kaupunkiverkoston luonteiseksi. Kyse on infrastruktuurin ja yhteistyön kehittamisestä. Verkostoivat yhteydet on kuvattu kartalla vain aluerakenteen kannalta, maantieteellistä yhteyttä korostaen ja samanaikaisesti vuorovaikutussuhteiden voimakkuutta ajatellen.

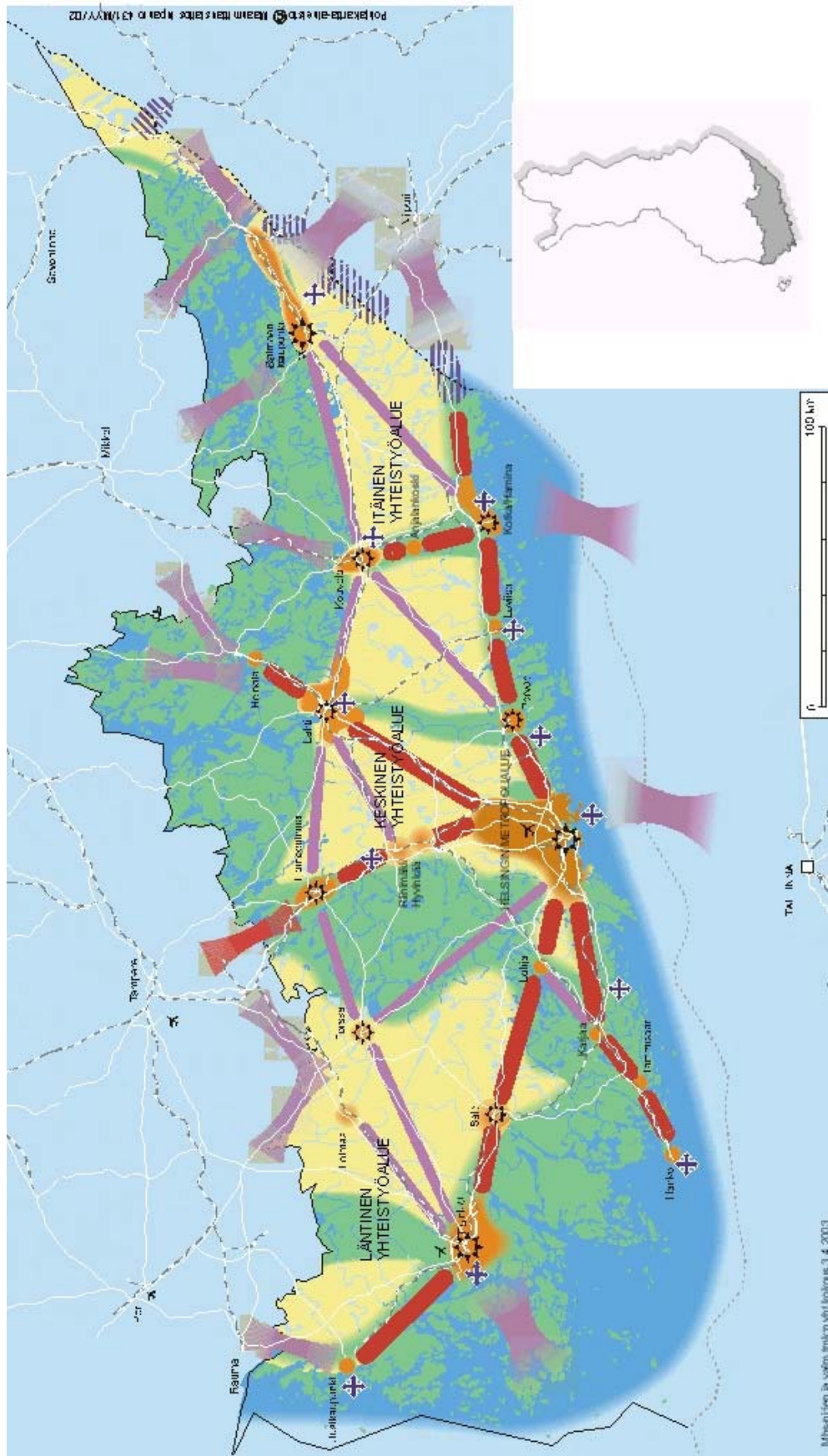
Toiminnalliset vyöhykkeet kuvaavat seutuistumiskehityksen luonnetta. Kyse on vastavuoroisista yhteyksistä, tiivistä toiminnallisesta yhteistyöstä, työnjaon kehittamisestä ja alueen sisäisestä yhdentymisestä. Tiivistä toiminnallista yhteistyötä kuvaavat esimerkiksi kaupunkiseutujen yhdentyminen Saimaankaupungin tapaan, seudullisen työnjaon kehittäminen, esimerkkinä Kymenlaakso, sekä aiempien hierarkkisten suhteiden purkaminen. Hierarkkisten suhteiden purkamisesta on hyvä esimerkki pääkaupunkiseudun yhteistyön laajentuminen kehityskäytävien suuntaan ja Turun seudun yhteistyö yhteisten vahvuuksien hyödyntämisessä.

Kolmenkymmenen vuoden kuluttua kaikki suurimpien keskusten väliset yhteydet ovat toiminnallisia. Jako toiminnallisiin vyöhykkeisiin ja verkostoiviin yhteyksiin kuvaakin ensisijaisesti seudullisesti ja seutujen välillä tapahtuvaa aluerakenteellista ja toiminnallista yhteistyötä ja työnjaon kehittymistä. Vaikka yhteyksissä korostuu toiminnallisuus, aluerakenteen kannalta on olennaista se, miten yhteydet sijoittuvat infrastruktuuriverkostoon ja miten ne vaikuttavat aluesuunnitteluun.

Väestön ja työpaikkojen määrät ja sijoittuminen vuonna 2030

Parhaillaan on käynnissä aluerakennetyön toinen vaihe eli mitoituskysymykset. Alkuvuonna 2003 liittouma tarkasteli väestön ja työpaikkojen määriin ja sijoittumiseen liittyviä ennusteita. Niiden sekä maakunnan liittojen omien

Kuva 1: Etelä-Suomen aluerakenteen verkostot (kuvasta saa paremmin selvän värilisenä, ks. lehden verkkoversio: www.tiehallinto.fi/tn/pdf/tn_303i.pdf)

Kuvan 1 selite

suunnitelmien pohjalta kehitettiin kolme vaihtoehtoa kehityksen ääriesimerkeiksi ja valmisteltiin luonnos Etelä-Suomen yhteisestä tahtotilasta. Nämä esiteltiin Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokoukselle 16.-17.9.2003. Aiheesta käytiin laaja keskustelu.

Valmistelutyö jatkuu nyt siten, että asiasta tiedotetaan ja siitä pyydetään kommentteja vuoden vaihteeseen mennessä. Työn hyväksyy liittouman valmistelu-toimikunnan (eli maakuntajohtajien) ja maakuntahallitusten puheenjohtajien yhteiskokous alkuvuodesta 2004.

Etelä-Suomen infrastruktuurin kärkihankkeet

Vuonna 2004 vuorossa on aluerakennetyön kolmas ja viimeinen osa, jolloin tulevaisuudenkuva täydentyy asumisen ja liikenteen osalta. Siinä muun muassa nimetään Etelä-Suomen infrastruktuurin kärkihankkeet. Yhteistyötä on tarkoitus tiivistää liikenne- ja viestintäministeriön, Tiehallinnon, Ratahallintokeskuksen ja

Merenkululaitoksen kanssa. Koska tiet ja radat eivät pääty Etelä-Suomen eivätkä valtakunnankaan rajoille, tarkastellaan samalla myös Pietarin talousalueen ja Viron kehittämis- ja investointisuunnitelmia.

Kirjoittajan yhteystiedot

Seija Vanhanen, johtaja

Uudenmaan liitto

p. (09) 4767 4355, 0400 461 593

seija.vanhanen@uudenmaanliitto.fi

Lisätietoja

Aluerakennetta valmistelevan työryhmän puheenjohtaja, johtaja Seija Vanhanen, Uudenmaan liitto, puh. 09-4767 4355

Työryhmän sihteeri, maakuntainsinööri Kaarina Rautio, Uudenmaan liitto, puh. 09-4767 4382

Pääsihteeri Johanna Viita, Etelä-Suomen maakuntien liittouma, puh. 09-4767 4315

Etelä-Suomen maakuntien liittouman internet-sivut: www.etela-suomi.fi.

Pekka Ylä-Anttila
ETLa

Kansantalous 2028¹

1990-luvun suuri muutos

Kansainvälisessä politiikassa ja maailmantaloudessa on tapahtunut suuria muutoksia, erityisesti Suomen näkökulmasta. Näiden muutosten keskellä Suomi koki 1990-luvun laman, jonka jälkeen talouden rakenne muuttui kenties syvällisemmin kuin missään muussa OECD-maassa. Muutos oli sopusoinnussa maailmantalouden rakennekehityksen kanssa. Tuotantoa on siirtynyt hitaan kasvun aloilta nopean kasvun aloille. Talous kasvoi 1990-luvun lopulla kansainvälisesti vertaillen hyvin nopeasti samaan aikaan, kun sen rakenne muuttui. Alettiin puhua jopa ”Suomen ihmeestä”.

Menestyksen juuret ovat kuitenkin tuntuvasti kauempana historiassa, lama ja sen jälkeinen murros vain nopeuttivat jo muutoinkin meneillään ollutta kehitystä. Määrätietoinen integraatio- ja teknologiapolitiikka sekä yritysten siirtyminen kohti huipputekniikan tuotantoa alkoivat jo muutamaa vuosikymmentä aiemmin. Myös koulutus- ja tiedepolitiikan lisääntyneet panostukset 1970- ja 1980-luvuilla näkyvät viime vuosien kehityksessä.

1990-luvulla Suomi avautui ja siirtyi osaksi avointa maailmantaloutta, protektionismiin perustunut aikakausi päättyi. Talouden tehokkuus on merkittävästi parantunut ja kilpailu lisääntynyt. Enää ei yritysten päätöksenteossa tai talouspolitiikassa kysytä, miten voimme suojata kansallista tuotantoa kilpailulta, vaan miten voimme hyötyä kasvavista maailmanmarkkinoista ja globaalista talouksien integraatiosta – ja miten voimme niihin ehkä vaikuttaa.

Muutokset ovat olleet rajuimpia aiemmin suljettuina säilyneinä aloilla: maataloudessa, elintarviketeollisuudessa, rakennustoiminnassa sekä kaupassa ja liikenteessä. Muutoksen hinta on ollut usein suuri: työpaikkojen tai aiemmin saavutettujen etuuksien häviäminen. Samankaltaiset muutokset jatkuvat, kun EU:n uudet jäsenmaat alkavat todenteolla kilpailla nykyisten jäsenten kotimarkkinoilla ja kansainvälisillä markkinoilla. Suuria tulevaisuuden kysymyksiä onkin se, miten kansallinen ja kansainvälinen sovitetaan yhteen globaalissa taloudessa ja kansainvälistyvässä yhteiskunnassa.

Jäsenyys EU:ssa ja EMU:ssa on ainakin toistaiseksi ollut asetettujen tavoitteiden mukaista. Myös poliittinen päätöksentekojärjestelmä on normalisoitunut ja tehostunut. Talouteen on syntynyt uudenlaista vakautta ja olemme sopeutuneet verraten hyvin kansainvälisen talouden muutoksiin, vaikka politiikka-arsenaali onkin pienentynyt. Olemme myös säilyttäneet kansallisen hyvinvointijärjestelmän ja sen instituutiot. Myös työmarkkinat ovat säilyneet pitkälti kansallisina. Todellinen testi on kuitenkin vielä edessäpäin: uudet jäsenmaat ovat liittymässä unioniin ja monet entiset ovat suunnittelemassa ja toteuttamassa muutoksia niin

¹ Perustuu kirjaan Pentti Vartia – Pekka Ylä-Anttila, *Kansantalous 2028*. ETLA B 204. Taloustieto Oy. Helsinki 2003.

vero- kuin sosiaaliturvajärjestelmiin. Olemme siirtymässä kansainvälisen systeemikilpailun aikaan.

Vaikka 1990-luvun rakennemuutos oli suuri, Suomen talous on edelleen muutosvaiheen keskellä: sopeutuminen avoimeen kansainväliseen kilpailuun jatkuu, tieto- ja viestintäteknologiaan perustuva talous laajenee, väestö vanhenee ja työikäinen väestö alkaa vähentyä maahanmuuton lisääntymisestä huolimatta. Suomi on ratsastanut tieto- ja viestintäteknologian kehityksen aallonharjalla, mikä on tuonut talouden kasvuun oman ”Nokia-lisänsä”. Yhtä suuri yllättävä kasvuvaikeus seuraavan 25 vuoden kuluessa on erittäin epätodennäköistä. Kasvun avaimet löytyvät teknologian soveltamisesta muilla aloilla ja uuden yritystoiminnan kasvusta.

Voimme tiivistää tulevan neljännesvuosisadan haasteet seuraaviin neljään kohtaan:

- väestön vanhentuminen ja siitä seuraava sopeutuminen työpanoksen pienentymiseen ja maahanmuuttoon
- talouskasvun ja hyvinvointiyhteiskunnan samanaikainen ylläpitäminen kansainvälisen systeemikilpailun oloissa
- teknologisen kehityksen kärjessä pysyminen tilanteessa, joissa kaikki muutkin kansakunnat siihen pyrkivät
- yrittäjyyden ja innovatiivisuuden edistäminen.

Väestö vanhenee – työvoima alkaa vähentyä

Vuonna 2028 yli 64-vuotiaan väestön määrä on noin 1,3-1,4 miljoonaa, mikä on 60 prosenttia enemmän kuin vuonna 2003 ja peräti 4,5 kertaa enemmän kuin 1950-luvun alussa. Toisaalta työikäinen väestö (15-64 -vuotiaat) on vuonna 2028 yli 10 prosenttia pienempi kuin 2003. Kymmentä työikäistä kohti on silloin 4-5 yli 64-vuotista, kun heitä nyt on kaksi. Työikäinen väestö alkaa pienentyä nopeasti 2010-luvulla, mutta jo sitä ennen työmarkkinoilta poistuu enemmän ihmisiä kuin sinne tulee. Maata uhkaa merkittävä työvoimapula. Nykyisen noin 3,5 miljoonan työikäisen asemesta Suomessa on vuonna 2028 todennäköisesti vain runsas kolme miljoonaa 15-64-vuotiasta. Sen vuoksi on tärkeää, että mahdollisimman suuri osa työikäisistä on töissä eli työvoimaosuus on mahdollisimman korkea.

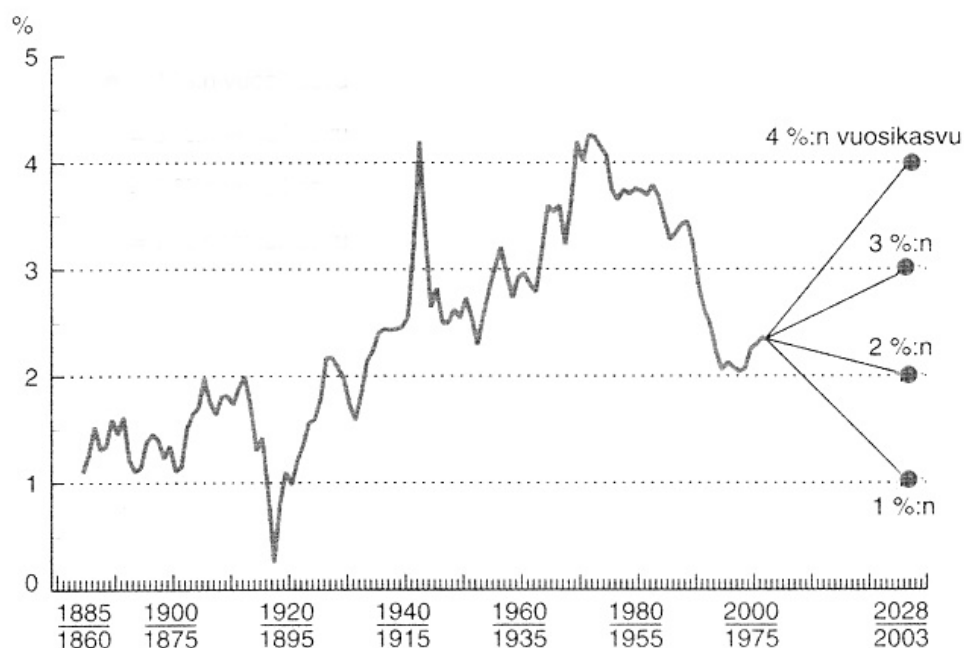
Edellä esitetyt luvut perustuvat todennäköiseen väestö-, ja siitä arvioitavissa olevaan työvoimakehitykseen. Kaikkiin talouden muuttujiin liittyy huomattavaa epävarmuutta, myös väestö- ja työvoimakehitykseen. 80 prosentin todennäköisyydellä Suomen väestö vuonna 2028 on haarukassa 4,9-5,7 miljoonaa. Varmaa kuitenkin on, että työikäinen väestö pienenee.

Enemmän kuin epävarmuus syntyvyydestä ja kuolleisuudesta, tulevaan väestö- ja työvoimakehitykseen vaikuttaa siirtolaisuus. Maahanmuuttopolitiikka todennäköisesti muuttuu olennaisella tavalla ja siirtolaisuus Suomeen lisääntyy 2010-luvun puolivälissä noin 10 000 - 15 000 henkilöön vuodessa. Siten meillä olisi 25 vuoden kuluttua noin 200 000 – 250 000 ulkomailla syntynyttä nykyistä enem-

män. Muutos olisi dramaattinen. Tämäkään ei riitä kääntämään työikäisen väestön määrää uudelleen kasvuun.

Väestön vanhentuminen muuttaa monia yhteiskunnan toimintoja perusteellisesti. Selvimmin muutokset näkyvät kulutuksessa, asumisessa, työvoiman ja väestön liikkuvuudessa, terveydenhuollossa, ja sosiaalipolitiikassa yleensä. Yli 65-vuotiaat käyttävät esimerkiksi terveyspalveluita noin neljä kertaa enemmän kuin väestö keskimäärin ja yli 75-vuotiaat noin kahdeksan kertaa enemmän.

Väestö- ja työvoimakehityksen seurauksena Suomen talouskasvu on hidastumassa. Viimeisten 150 vuoden aikana bruttokansantuote henkeä kohden on kasvanut keskimäärin runsaat 2,5 % vuodessa. Sodanjälkeisenä ”kultaisena kautena” kasvu oli 1970-luvulle saakka runsaat 4 %/vuosi. *Kuviosta 1* voidaan nähdä, että Suomen taloushistoriassa ei 1860-luvulta lähtien ole ollut yhtään 25 vuoden ajanjaksoa, jolloin kokonaistuotannon määrä henkeä kohden ei olisi kasvanut. Edes sotien kaltaiset kriisiajat eivät ole kääntäneet näin pitkän aikavälin keskimääräistä kasvua negatiiviseksi. On erittäin todennäköistä, että tulevien 25 vuoden kasvu on 1 ja 4 prosentin välillä. Työvoima- ja väestökehityksen perusteella on kuitenkin arvioitavissa että tuo kasvu jää lähemmäs haarukan alalaitaa, 1,5 – 2 prosentin tuntumaan.

Kuvio 1. Henkeä kohti lasketun kokonaistuotannon määrän keskimääräinen kasvu 25 - vuotisjaksoin, 1860 – 2028, %

Kuviossa on laskettu liukuvasti kaikkien tarkastelukauteen sisältyvien 25 vuoden ajanjaksojen keskimääräinen vuosikasvu. Myös sotavuodet ovat mukana. Yhtenäkään jaksena kasvu ei ole ollut negatiivista.

Globalisaatio ja Suomi

Suomen suhtautumisessa kansainväliseen yhteistyöhön tapahtui oleellinen muutos 1990-luvun alussa: seurailijan ja tarkkailijan asemesta Suomesta tuli monilla tavoin aktiivinen ja täysimittainen jäsen. Seurailijan rooli sopi kyllä taloudellisen nationalismiin toimintalinjaan. Ulkomaiseen omistukseen suhtauduttiin vielä kymmenkunta vuotta sitten varauksellisesti, toisin kuin suomalaisten yritysostoihin ulkomailla. Teknisen kehityksen hyödyntämisessä pystyttiin tehokkaaseen teknologian siirtoon, mutta aina 1980-luvulle saakka aktiivinen osallistuminen kansainväliseen teknologiayhteistyöhön oli vähäistä. Muutokset näissä asioissa ovat osa laajempaa kehitystä kohti aitoa kansainvälistymistä, joka näkyy tulevaisuuden yrityksissä ja kansalaisten toiminnassa.

Todellinen haaste on ylläpitää saavutettu asema yhtenä menestyvänä maana. Samanaikaisesti on ylläpidettävä hyvinvointiyhteiskunnan palveluita – joiden kysyntä kasvaa yllä kuvatun väestökehityksen seurauksena – ja menestyttävä kansainvälisessä taloudessa. Kansainvälisen talouden keskeinen osa on kilpailu huipputekniikan yrityksistä ja osaavista ihmisistä. Tuon kilpailun kaksi tärkeintä elementtiä ovat kasvu ja verotus. Jos pärjäämme kansainvälisessä verokilpailussa, julkinen sektori saa kasvun myötä enemmän resursseja kuin hitaan kasvun oloissa. Korkeatasoisten palveluiden saavuttamisen keino on myös julkisen sektorin tehokkuuden ja tuottavuuden parantaminen.

Merkittävimmät taloudelliset muutokset tulevan neljännesvuosisadan aikana tapahtuvat Länsi-Euroopan ulkopuolella. Venäjän ja Itämeren alueen rooli nousee vuoteen 2028 mennessä merkittäväksi sekä tavaroiden ja palveluiden kaupassa että suorien sijoitusten kannalta. Maailmantalouden painopiste siirtyy Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulkopuolelle Kiinaan, Intiaan ja muualle Aasiaan. Näiden markkinoiden merkitys kasvaa myös Suomessa.

Osaamisstrategia

Suomen osaamispääoma on parin viimeisen vuosikymmenen aikana kasvanut merkittävästi. Investoinnit tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä koulutukseen ovat lisääntyneet nopeammin kuin teollisuusmaissa keskimäärin. Suomen panostus tutkimukseen ja tuotekehitykseen, noin 3,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, on maailman toiseksi korkein. Kuitenkin vain suhteellisesti: absoluuttisesti tarkastellen maailman suurimpien yritysten, esimerkiksi Fordin tai GE:n, tutkimuspanos on tuntuvasti suurempi kuin koko Suomen teollisuuden. Suomen panostus innovaatiotoimintaan on vain prosentti maailman panostuksesta. Siksi on harjoitettava valikoivaa ja strategista tutkimuspolitiikkaa. Teknologian kehittämiseen käytetyt voimavarat on saatava tehokkaaseen käyttöön. Tätä varten tarvitsemme sosiaalisia instituutioita, jotka kannustavat aloitteellisuuteen. Myös vuonna 2028 vallitsee yksimielisyys siitä, että koulutus, tutkimus ja innovatiivisuus hyödyttävät koko yhteiskuntaa.

Tieto- ja viestintäteknikka muuttavat edelleen maailmaa ja maailman taloutta. On esimerkiksi arvioitu, että suurin osa internetin taloudellisista vaikutuksista on vielä edessäpäin. Nykyisellään internet sopii lähinnä keskitetysti tuotetun tiedon maailmanlaajuiseen jakeluun. Vasta internetin toinen sukupolvi mahdollistaa sen,

että pääosa maailman koodatusta tiedosta saadaan hyötykäyttöön. Tällöin tieto lopulta ”demokratisoituu”: se on lähes kaikkien käytettävissä alhaisin kustannuksin. Informaation käyttö ja siihen tarvittava teknologia ovat saamassa saman aseman kuin sähkö aikanaan toisen teollisen vallankumouksen synnyttäjänä.

Tässä on myös Suomen mahdollisuus. Kun sähkö aikoinaan mullisti teollisen toiminnan, se korvasi suoraan lihasvoimaa. Hyötyjen saaminen oli tässä mielessä välitöntä: koneet korvasivat ihmistyötä. Nyt kyse on siitä, että älykkäät koneet ja järjestelmät pääosin täydentävät koulutettujen ihmisten työtä. Hyödyt tulevat välillisemmin ja edellyttävät korkeaa koulutustasoa. Ehkä sen vuoksi myös taloudellisten hyötyjen esiintulo kestää pitkään.

Julkisen sektorin rooli

Vuonna 2028 Suomi on hyvinvointiyhteiskunta, joka kykenee tuottamaan kansalaisilleen nykyiseen verrattuna kaksinkertaisen materiaalsen elintason. Kasvun myötä myös julkisen sektorin rahoitus on lisääntynyt. Julkisen sektorin oman tuotannon osuus koko taloudesta on kuitenkin nykyistä pienempi. Verojärjestelmää on moneen kertaan muutettu kansainvälisen verokilpailun pyörteissä. Julkinen sektori huolehtii edelleen keskeisiltä osin koulutuksesta, sivistyksestä, innovaatiopolitiikasta, infrastruktuurista ja instituutioiden toimivuudesta ja luo näin edellytyksiä muiden talousyksiköiden menestymiselle. Organisaatioiden kehittäminen työhön ja yrittämiseen kannustaviksi sekä uudet johtamismenetelmät ovat keskeisiä välineitä julkisen toiminnan tehokkuuden lisäämisessä.

Julkisia palveluita laajennettiin aina 1990-luvun alkuun saakka voimavaroja lisäämällä – ei toimintaa tehostamalla tai resursseja uudelleen kohdentamalla. Ekstensiivisestä kasvusta ollaan vähitellen siirrytty intensiiviseen kasvuun myös julkisessa taloudessa. Julkisen sektorin ei tarvitse tuottaa kaikkia palveluja itse; osa voidaan siirtää yksityiselle sektorille ja silti haluttaessa kontrolloida toimintoja.

Globalisaatio ei välttämättä johda siihen, että julkinen sektori on samankokoinen kaikissa maissa. Julkinen sektori voi olla suurikin, jos se hoitaa tehtävät paremmin kuin ne hoidettaisiin yksityisellä sektorilla.

Itse asiassa globalisaatiokehitys korostaa julkisen sektorin roolia. Tämä johtuu siitä, että kansainvälisten yritysten kilpailu siirtyy paljolti hyödykemarkkinoilta tuotannontekijämarkkinoille. Ihmiset voivat liikkua vapaammin ja yritykset valita sijaintipaikkansa kilpailuetunsa maksimoiden. Kunnollinen infrastruktuuri, hyvin toimivat yhteiskunnan instituutiot, työvoiman koulutustaso, palveluiden saataavuus, turvallisuus ja kohtuullinen verotus ovat tärkeitä sijaintitekijöitä. Niiden pohjalta määräytyy, miten paljon ja millaisia ihmisiä ja yrityksiä Suomessa on pitkän päälle.

Taloushistoria ja taloudellisen kasvun tutkimus osoittavat, että sosiaaliset ja organisatoriset innovaatiot ovat yhtä tärkeitä taloudellisen muutoksen kannalta kuin teknologian kehitys. Talouden pitkän aikavälin kasvu riippuu ennen muuta osaamispääoman määrästä – kyvystä tehdä innovaatioita ja kyvystä omaksua muualla tehtyjä innovaatioita.

Taloudellisesta kasvusta on jatkossa entistä vaikeampi tehdä keskitettyjä päätöksiä. Se on lukuisten hajautettujen ja toisistaan riippumattomien päätösten seuraus. Julkinen sektori ei voi enää samalla tavalla kuin aikaisemmin taata taloudellista kasvua lisäämällä omaa tuotantoaan nopeammin kuin yksityinen sektori. Tuotannosta ei sovita keskitettyjen järjestelmien ja kaikenkattavien, suurten sopimusten kautta, vaan ”sopimusten” osapuolina ovat yhä enemmän kansalaiset itse. Hyvinvoinnin lisääntyminen jatkuu nykyistä hajautetumman vastuun oloissa, vaikka julkisella sektorilla on edelleen keskeinen rooli infrastruktuurin rakentamisessa ja ylläpitämisessä, koulutuksessa, tutkimuksessa ja sosiaalipolitiikassa.

Ja lopuksi:

Ei kannata luulotella, että tietäisimme tarkasti millainen yhteiskunta Suomi on vuonna 2028. Kun taloudellista kasvua ja yhteiskunnallista muutosta ei voida ennustaa, on varauduttava ja lopulta sopeuduttava erilaisiin kehityskulkuihin. Sopeutuminen uuteen on helpompaa, jos yhteisistä pelisäännöistä keskustellaan ja tulevaisuutta hahmotetaan ennusteiden ja erilaisten skenaarioiden kautta.

Suomen menestystarinan taustalla olevaa keskitettyä kansallista kasvu- ja sivistysprojektia ei siis voida hajautetun päätöksenteon olosuhteissa sellaisenaan jatkaa. Uuden muutoksen läpiviemiseen tarvitaan enemmän omatoimisuutta kotitalouksissa, yrityksissä ja julkisissa toiminnoissa.

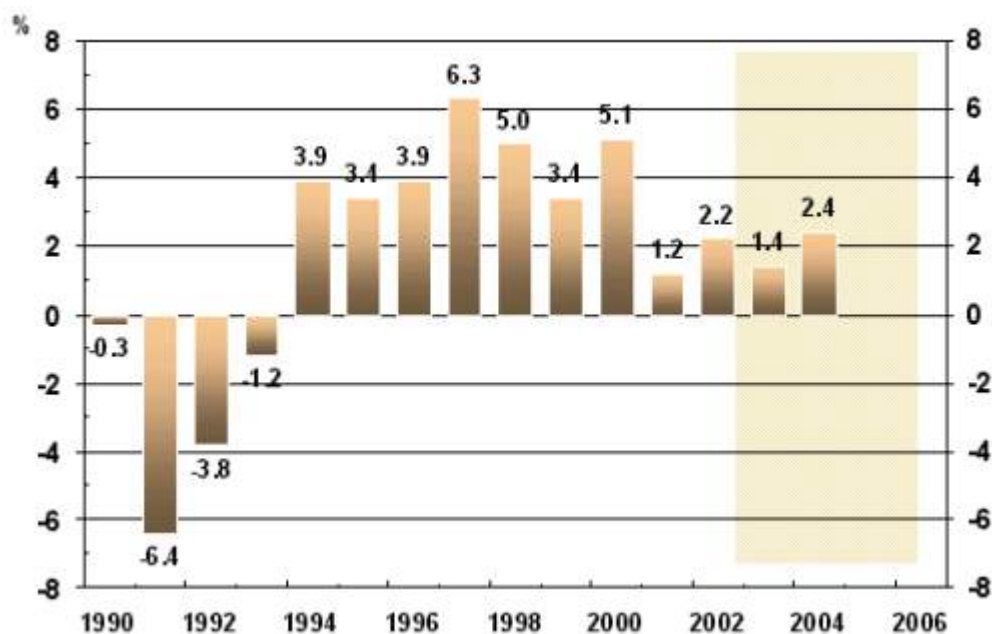
Kirjoittajan yhteystiedot:

Pekka Ylä-Anttila, tutkimusjohtaja
Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
p. (09) 60990 227, 050 5253 697
pekka.yla-anttila@etla.fi

Etla 29.9.2003

Katsaus: Maa- ja vesirakennusalan näkymät¹

Kokonaistuotannon määrän muutos

ETLA 29.9.2003 - Lähde: TK, ESA2000

Monet talousindikaattorit ennakoivat maailmantalouden elpymistä. ETLA kuitenkin arvioi, että talouskasvun selkeää nopeutumista saadaan vielä odottaa, koska Yhdysvaltain, euroalueen ja Japanin talouksien ongelmat eivät vielä ole hellittäneet. Yhdysvaltojen talouskasvun arvioidaan jäävän kuluvana vuonna 2,4 prosenttiin, mutta nopeutuvan ensi vuonna 3 prosentin tuntumaan.

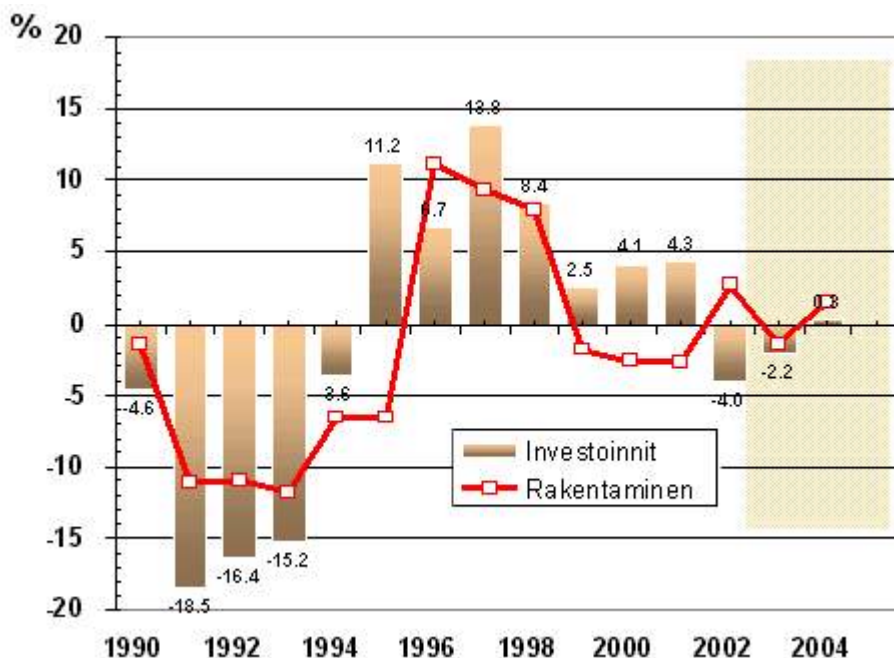
Euroalueen talouskasvu on yksityisen kulutuksen varassa. Matalat korot ja veronkevennykset tukevat kotimaista kysyntää. Vientikysyntä on heikkoa ja sitä vaimentaa euron vahvistuminen. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla euroalueen kokonaistuotanto ei lisääntynyt lainkaan. Saksan kokonaistuotanto supistui sekä ensimmäisellä että toisella neljänneksellä, Ranskan toisella. EU-maiden kokonaistuotannon arvioidaan lisääntyvän vajaan prosentin tänä vuonna ja vajaat 2 prosenttia ensi vuonna.

Suomen kokonaistuotanto lisääntyy 1,4 prosenttia vuonna 2003 ja 2,4 prosenttia vuonna 2004. Suomen vientikysyntä voimistuu hitaasti ja ensi vuonna vienti lisääntyy 2,5 prosenttia. Yksityiset investoinnit supistuvat tänä vuonna ja lisääntyvät ensi vuonnakin vain vähän. Veronkevennysten ohella vilkas luotonotto vauhdittaa ja työllisyyden heikkeneminen jarruttaa yksityisen kulutuksen kasvua.

¹ Tiehallinnon ja Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen (ETLA) välillä tehdyllä sopimuksella ETLA toimittaa neljännesvuosittain Tiehallinnon käyttöön katsauksen maa- ja vesirakennusalan näkymistä. Tämä on katsaus 3/2003.

Työttömyysaste kohoaa tänä vuonna 9,2 prosenttiin ja ensi vuonna 9,3 prosenttiin. Inflaatio pysyy vaimeana.

Investointien ja rakentamisen määrän muutos

ETLA 29.9.2003 - Lähde: TK, ESA2000

Teollisuuden investointilama jatkuu. Kansainvälisen talouden hidas elpyminen ei vielä ensi vuonna nosta vientialojen käyntiasteita tasolle, jossa teollisuuden laajennusinvestoinnit Suomessa voisivat käynnistyä. Investointitoiminta jääkin paljolti kotimaisen kysynnän, erityisesti asuinrakentamisen varaan. Investointien arvioidaan supistuvan tänä vuonna runsaat 2 prosenttia. Ensi vuonna niiden lasku pysähtyy.

Kone- ja laiteinvestointien kehitystä heijasteleva investointitavaroiden tuotanto supistui alkuvuonna ja niiden tuonti polki paikallaan. Talonrakentamisen luvat alenivat kautta linjan lukuunottamatta asuntorakentamista. Lupien jyrkkä lasku erityisesti teollisuuden, liike-elämän ja julkisen sektorin rakennushankkeissa ennakoi rakennusalan heikon kehityksen jatkuvan ainakin lähimmän vuoden ajan. Asuntomarkkinat ovat kuitenkin pysyneet vilkkaina koko alkuvuoden. Matalan korkotason houkuttelemana asuntoluottojen kysyntä on jatkunut ripeänä.

TT:n uusimman investointitiedustelun mukaan teollisuuden investointien supistuminen jatkuu tänä vuonna. Teollisuuden pitkittyneen taantuman vuoksi suurimmilla vientialoilla, metsä- ja metalliteollisuudessa, investointien arvioidaan vähenevän tänä vuonna runsaat 10 prosenttia. Teollisuuden investointipanokset ohjautuvat jatkossakin kasvaville ulkomaisille markkinoille, mm. uusiin EU-maihin ja Aasiaan. Suomessa investointihankkeiden käynnistymistä rajoittaa mm. epäselvyys yritys- ja pääomaverotuksen tulevasta tasosta.

Rakentamiseen vaikuttavat positiiviset tekijät

- *Korkotasoo pysyy selvästi pitkän aikavälin keskiarvon alapuolella*
- *Yritysten kannattavuus on pysynyt toistaiseksi kohtuullisena*
- *Talouden rakenteelliset muutokset jatkuvat*
 - *väestön muuttoliike*
 - *talouden tuotantorakenteen muutos*
- *Suunnitteilla on useita tie- ja ratahankkeita*
- *EU:n laajeneminen avaa uusia markkinoita*

ETLA 29.9.2003

EKP laski ohjauskorkoaan odotetusti kesäkuun alkupuolella 0,5 prosenttiyksiköllä 2 prosenttiin. ETLA arvioi EKP:n pitävän ohjauskorkonsa 2 prosentissa vuoden 2004 jälkipuoliskolle saakka. Kolmen kuukauden koron arvioidaan pysyvän vajaassa 2,2 prosentissa vuoden 2004 puoliväliin ja nousevan 2,7 prosentin tuntumaan vuoden 2004 lopussa. Keskimäärin 3 kuukauden euribor olisi tällöin 2,3 prosenttia kuluvana vuonna ja 2,2 prosenttia ensi vuonna.

Kokonaistuotannon hitaan kasvun ja epäedullisen vientihintakehityksen vuoksi yrityssektorin kannattavuus heikkeni hieman viime vuonna. Pörssiyritysten tulokset supistuivat 15 prosenttia. Myös muissa yrityksissä tulokehitys oli laskeva palkkakustannusten nousun ja liikevaihdon hitaan kasvun takia. Ensi vuonna talouskasvun piristymisen myötä yritysten tulokehitys vahvistuu.

Uusi hallitus päätti aikaistaa julkisia investointeja tälle vuodelle. Investointien elvyttämiseksi rata- ja tieverkkoa peruskorjataan yhteensä n. 40 milj. eurolla, Finnveran myöntämää korkotukivaltuutusta korotetaan ja koulujen peruskorjauksiin ohjataan lisää investointiavustuksia. Yksityisten investointien tukemiseksi asuntolainojen valtiontakausvaltuutta korotetaan 100 milj. eurolla.

EU:n hakijamaiden kansanäänestykset ovat puoltaneet liittymistä. Näillä näkymin EU laajenee ensi vuonna 10 uudella jäsenvaltiolla. Tämä avaa uusia markkinoita myös rakennustoimialalle.

Rakentamiseen vaikuttavat negatiiviset tekijät

- *Korkotasoo on kääntymässä nousuun vuoden 2004 aikana*
- *Kansainvälisen talouden elpyminen käynnistyy vaimeana*
- *Yritysten kapasiteetin käyttöaste on edelleen melko matala*
- *EU:n laajeneminen kiristää kilpailua*
- *Merkittävä osa yritysten investoinneista kohdistuu edelleen ulkomaille*

ETLA 29.9.2003

ETLAn arvion mukaan ohjauskorko pysyy nykyisellä poikkeuksellisen matalalla tasolla vuoden 2004 jälkipuoliskolle saakka. Matalaa korkotasoa tukevat energian maailmanmarkkinahinnan pysyminen ennallaan, euron vahvistuminen sekä vähäiset inflaatiopaineet sisämarkkinoilla. Rahapolitiikan odotetaan kiristyvän vuoden 2004 aikana talouskasvun vahvistumisen myötä.

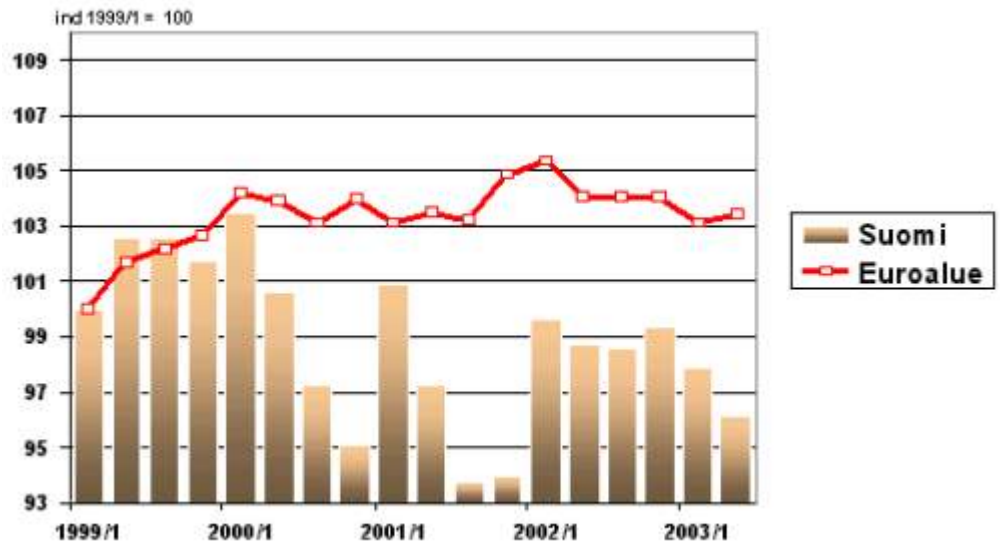
Talouden arvioidaan kuitenkin elpyvän varsin hitaasti. Irakin kriisi ei aiheuttanut merkittäviä talousongelmia. Lähivuosina öljyn dollarihinta jäänee lähes viime vuoden keskimääräiselle tasolle. Euron vahvistuminen vähentää tuontienergian aiheuttamia kustannuspaineita.

Suhdanteiden elpyminen ei aluksi lisää investointitoimintaa, sillä useilla toimialoilla on runsaasti käyttämätöntä kapasiteettia, jonka turvin tuotantoa voidaan kysynnän kasvaessa lisätä. Tänä vuona teollisuuden kapasiteetin käyttöaste on noin 10 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2000. Uutta tuotantokapasiteettia teollisuuden arvioidaan tarvitsevan vasta ensi vuonna.

Suurimpien kaupunkikeskusten, lähinnä pääkaupunkiseudun, rahoitusongelmien kasvu hidastaa uusien investointihankkeiden käynnistymistä.

EU:n laajenemisen myötä suomalaiset yritykset joutuvat aiempaa kireämpään kilpailutilanteeseen sekä kotimaan että ulkomaan markkinoilla. Toisaalta EU:n laajeneminen avaa uusia markkinoita myös suomalaisille yrityksille.

Rakentamisen määrän kehitys Suomessa ja Euroalueella

ETLA 29.9.2003 - Lähde: OECD, MEI

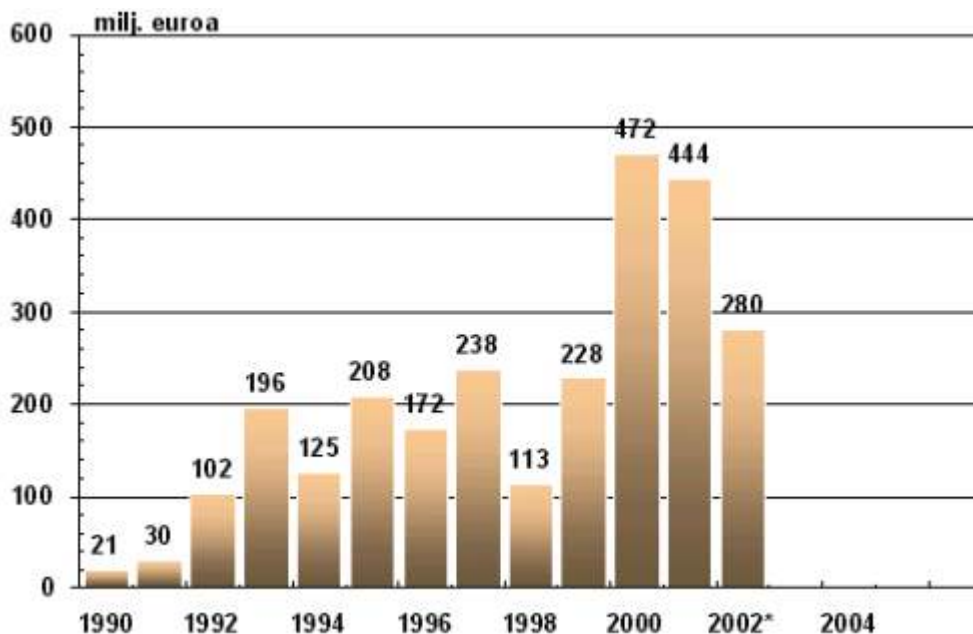
Euroalueen talouskehitys näyttää heikolta. Alueen kokonaistuotanto supistui kuluvan vuoden toisella neljänneksellä muun muassa Saksan ja Ranskan heikon talouskehityksen vuoksi. Viennin ja investointien supistuessa kulutuskysynnän kasvu ei riittänyt pitämään talouskasvua yllä.

Euroalueen maiden julkisten talouksien rahoitusasema heikkeni viime vuonna selvästi. Budjettivajeiden korjaaminen edellyttää finanssipolitiikan kiristämistä hankalaan aikaan ja jarruttaa muutoinkin vaimeaa talouskehitystä. Euroalueen talouden odotetaan kasvavan tänä vuonna vain prosentin ja ensi vuonna 2,0 prosenttia.

Suomen teollisuuden tilauskirjat ovat pysyneet ohuina jo runsaan parin vuoden ajan. Kapasiteetin käyttöaste on painunut jo 80 prosentin tuntumaan. Tuloverotuksen keveneminen piristää vain vähän kotimaista kysyntää, sillä työttömyyden arvioidaan lisääntyvän selvästi avoimella sektorilla. Yritysten luottamus lähitulevaisuuteen on pysynyt vaisuna jo parin vuoden ajan. Tämä heijastuu edelleen vaimeina investointeina. Heikkoa vientikysyntää pahentaa euron vahvistuminen.

Kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen mukaan Suomessa talonrakentaminen kasvoi viime vuonna 2,7 prosenttia, maa- ja vesirakentaminen 2,1 prosenttia. Kuluvana vuonna suotuisimmat näkymät ovat asunto- ja korjausrakentamisessa. Julkiset investoinnit kääntyvät ennustejaksolla laskuun parin vuoden verraten vahvan kasvuvuoden jälkeen.

Rakentaminen ulkomailla

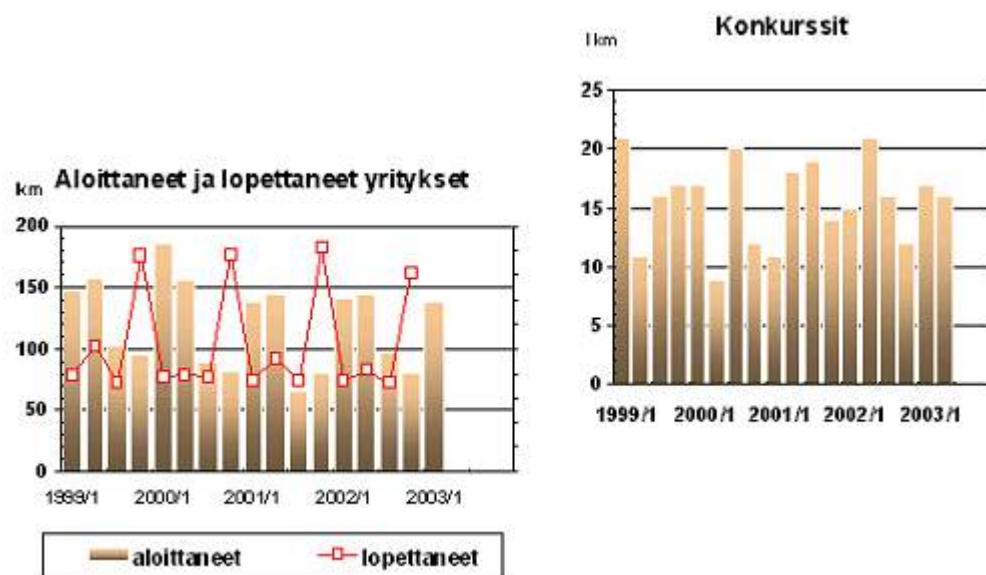
ETLA 29.9.2003 - Lähde: Suomen Pankki, vaihtotasetilasto

Kuluvan vuosikymmenen alun voimakkaan kasvun jälkeen projektiviennin kasvu ulkomaille on pysähtynyt. Suomen Pankin vaihtotasetilaston tarkennettujen tietojen mukaan suomalaisten yritysten saamat tulot ulkomaisesta rakennustoiminnasta supistuivat selvästi viime vuoden aikana. Tilanteeseen on vaikuttanut yleisen talouskehityksen vaimeneminen Euroopassa. Muun muassa euroalueen rakennustoiminnan kasvu pysähtyi viime vuonna.

Ennustejaksolla ulkomaisten rakennusprojektien odotetaan kääntyvän hienoiseen kasvuun. Tärkeimmät vientialueet ovat Pohjoismaat, Baltia sekä Venäjä. Lähivuosina etenkin Venäjän rakennusmarkkinoiden odotetaan kehittyvän suotuisasti. Vientinäkymiä Venäjälle kaventaa kuitenkin uusi verosopimus, jonka tulkitaan olevan Suomelle epäedullinen ja heikentävän suomalaisten yritysten kilpailuedellytyksiä muihin kansainvälisiin yrityksiin nähden. Lisäksi Venäjän talouden kasvuvauhtiin vaikuttaa raakaöljyn hinta. Mikäli raakaöljyn hinta kääntyy selvään laskuun, vientinäkymät heikkenevät.

Myös rakennustuotevienti kasvoi voimakkaasti kuluvan vuosikymmenen alussa. Parin viime vuoden aikaan vienti on pysynyt lähes ennallaan. Vientinäkymien odotetaan kohentuvan sekä projektiviennin, että rakennustuoteviennin osalta parin seuraavan vuoden aikana kansainvälisen talouden elpymisen myötä.

MVR-alan aloittaneet ja lopettaneet yritykset sekä konkurssit

ETLA 29.9.2003 - Lähde: TK

Aloittaneiden yritysten lukumäärä on ollut 1990-luvun puolivälistä lähtien hieman aleneva. Sen sijaan lopettaneiden yritysten määrä on viime vuosina pysytellyt lähes ennallaan.

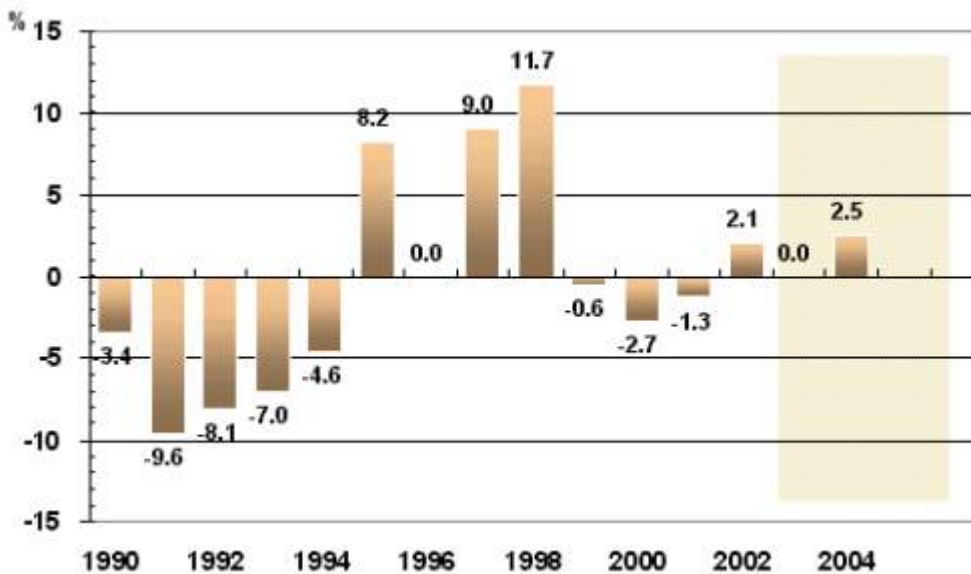
Vuonna 2002 aloittaneiden yritysten lukumäärä oli edellistä vuotta korkeampi. Sen sijaan lopettaneiden yritysten lukumäärä aleni hieman. Vaikka maa- ja vesirakennusalan tuotannon määrän kasvu on ollut muutaman viime vuoden ajan varsin vaimea, alalle on tullut jo runsaat 300 uutta yrittäjää.

Maa- ja vesirakennusalan vireille pantujen konkurssien määrä on pysytellyt viiden viime vuoden aikana keskimäärin noin 60 kappaleessa. Selvää muutosta kehityksessä ei ole toistaiseksi havaittavissa. ETLAn ennusteen mukaan maa- ja vesirakentamisen tuotanto kasvaa ensi vuonna hieman nopeammin kuin muutaman viime vuoden aikana keskimäärin, joten toimialan konkurssissa ei odoteta kasvua.

Työvoimatutkimuksen mukaan toimialan työllisten määrä oli kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla noin 30 000 henkilöä, mikä oli runsaat 15 prosenttia enemmän kuin viime vuoden vastaavana ajanjaksona. Avoimien työpaikkojen lukumäärä oli kuluvan vuoden tammi-heinäkuussa selvässä nousussa. Työttömien lukumäärä oli kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla keskimäärin 1040, mikä oli 4 prosenttia vähemmän kuin vuosi sitten.

Työllisyystilanteen kohentuminen tukee näkemystä toimialan kohtuullisesta suhdannetilanteesta.

Maa- ja vesirakentamisen määrän kasvu

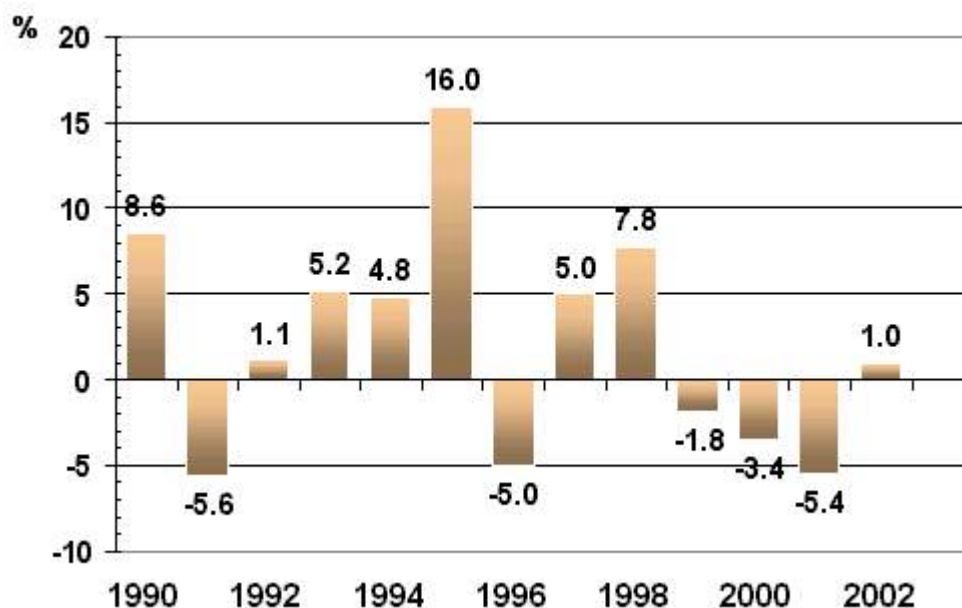
ETLA 29.9.2003 - Lähde: TK, ESA2000

Tilastokeskuksen tarkennettujen ennakkotietojen mukaan maa- ja vesirakentamisen tuotanto lisääntyi viime vuonna 2,1 prosenttia. Toimialan lyhyen aikavälin suhdanneindikaattorit kuten palkkasumman ja työllisyyden kehitys osoittavat suhdannetilanteen pysyneen kohtuullisena kevään ja kesän aikana. Lähivuosina maa- ja vesirakentamisen maltillinen kasvu jatkuu. Tänä vuonna tuotannon arvioidaan pysyvän lähes ennallaan, mutta ensi vuonna alan tuotannon odotetaan lisääntyvän 2,5 prosenttia.

Tänä vuonna uusia infrastruktuurihankkeita käynnistyy viimevuotista vähemmän. Julkinen palvelutalorakentaminen kääntyy selvään laskuun viime vuoden poikkeuksellisen korkean vertailutason ja kuntien rahoitusongelmien vuoksi. Myös teollisuus- ja varastorakentamisen laskusuuntaus jatkuu. Julkisia tie- ja rautatöitä on runsaasti käynnissä ja hallituksen päätöksellä niitä aloitetaan lisää. Julkisten investointien elvytys voimistaa maa- ja vesirakentamisen tuotannon kasvua vuositasolla noin prosenttiyksikön verran.

Ensi vuonna maa- ja vesirakentamisen tuotannon odotetaan kääntyvän hienoiseen kasvuun. Infrastruktuurirakentamisen kasvua vauhdittaa mm. Vuosaaren sataman maansiirtotöiden laajeneminen ja uuden ydinvoimalan rakentamisen käynnistyminen vuoden 2004 lopulla. Hallituksen budjettiesityksen mukaan julkiset väyläinvestoinnit supistuvat ensi vuonna selvästi. Koska muunkin julkisen rakentamisen määrä supistuu merkittävästi, niin maa- ja vesirakentamisen kasvu on ensi vuonna yksityisen sektorin varassa.

Maa- ja vesirakentamisen työn tuottavuuden kasvu

ETLA 29.9.2003 - Lähde: TK, ESA2000

Maa- ja vesirakentamisen toimialalla työn tuottavuuden kasvu on ollut hieman vaimeampaa kuin koko taloudessa keskimäärin. Toimialalle ovat myös tyypillisiä voimakkaat vuosittaiset vaihtelut tuottavuuden kehityksessä.

Uuden, vuoden 2000 kantalukuun perustuvan, kansantaloudentilinpidon mukaan toimialan työn tuottavuus supistui selvästi muutaman viime vuoden aikana. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan työn tuottavuus lisääntyi viime vuonna noin prosentin verran. Työpanos lisääntyi prosentin, ja tuotannon määrä kasvoi runsaat 2 prosenttia.

Alan tuottavuuden kasvua on aiemmin vahvistanut pääomavaltaituminen. Tämä tarkoittaa sitä, että työn tuottavuuden kasvu on perustunut lähinnä aiempaa tehokkaampien koneiden käyttöön tai työpanosta on korvattu koneilla.

Sen sijaan 1990-luvun jälkipuoliskolla kokonaistuottavuuden osuus työn tuottavuuden kasvussa muodostui hallitsevaksi. Sama piirre on havaittavissa monilla muillakin toimialoilla. Työn tuottavuus kasvaa hyödyntämällä tehokkaammin teknistä kehitystä, tai organisoimalla paremmin työtä ja muita tuotantopanoksia.

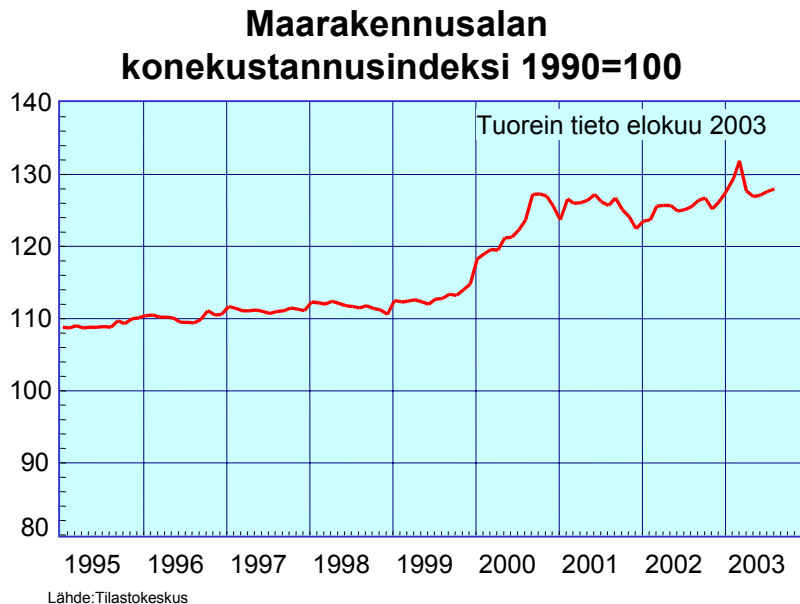
VTT 30.9.2003

Katsaus:

Maa- ja vesirakennusalan markkinatilanne¹

Maarakennusalan konekustannukset pudonneet alkuvuoden 2003 tasolle

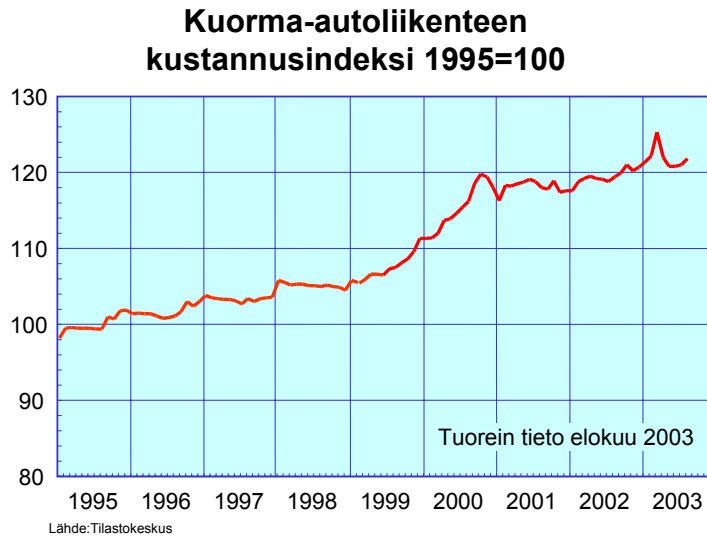
Maarakennusalan konekustannukset ovat pysyneet jo kolme vuotta samalla tasolla alkuvuoden 2003 kustannuspiikkiä lukuun ottamatta. Maarakennusalan konekustannusindeksi nousi vuoden 2003 alussa yli 130. Syynä tähän oli raakaöljyn hinnan nousu.

Kuorma-autoliikenteen kustannuksissa maltillinen nousu

Kuorma-autoliikenteen kuljetuskustannukset ovat säilyneet karkeasti ottaen lähes samalla tasolla verrattuna vuoden 2003 tammikuuhun.. Maaliskuun 2003 kustannusnousu on huvennut elokuuhun mennessä lähes kokonaan.

¹ VTT/rakennus- ja yhdyskuntatekniikka Tampereella on sopinut Tiehallinnon kanssa maarakentamisen markkinatietojen seuraamisesta neljännesvuosittain mm. newsletter -raportteina. Newsletter seuraa rakennuskustannusten ohella mvr-alan suhdanteita, urakoitsijoiden ja suunnittelijoiden tarjoushintatasoa, urakoitsijoiden tarjoushalukkuutta, urakoitsijoiden konekaluston kapasiteetin käyttöastetta sekä toimintakapeikkoja.

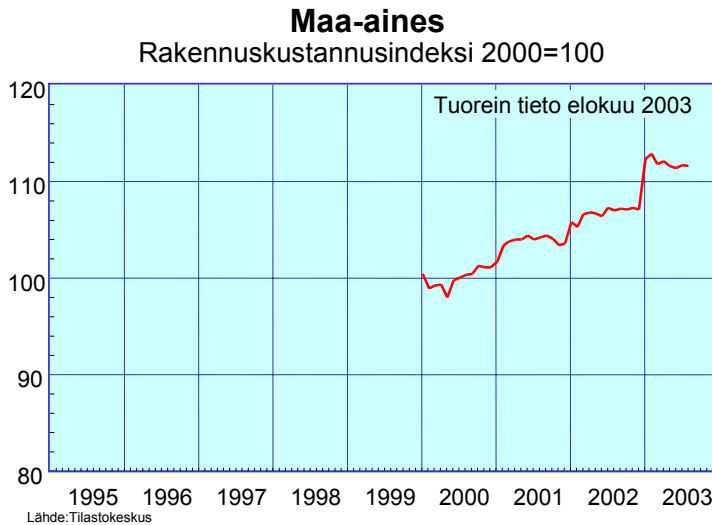
Maa- ja vesirakennusalan työehtosopimus 15.2.2005 saakka

Maa- ja vesirakennusala sai uuden työehtosopimuksen helmikuussa 2003. Uudessa maa- ja vesirakennusalan työehtosopimuksessa sovittiin uudesta palkkausjärjestelmästä. Vanhaa järjestelmää on mahdollista noudattaa 1.3.2004 saakka. Uudessa järjestelmässä palkkaryhmiä on kuusi. Ryhmittelyn perusteena on työntekijän ammattitaito eli niiden töiden vaativuus, joita työntekijä kykenee tekemään. Maa- ja vesirakennusalan palkat nousivat 1.3.2003 alkavalla palkanmaksaudella 28 senttiä tunnilta. Samalla sovittiin vuoden 2004 yleiskorotuksesta, 16 senttiä tunnilta. Korotus on voimassa 1.3.2004 alkaen.

Vuoden 2003 ensimmäisellä vuosipuoliskolla maa- ja vesirakennusalan palkat nousivat noin 3 %.

Maa-ainesten hinnat laskeneet alkuvuodesta 0,6 %

Maa-ainesten hinnat kipuivat vuoden 2003 alussa peräti 7,2 %. Hinnan nousu johtui usean kiviainestoimittajan korottaessa pelkän kiviaineksen (ei sisällä kuljetusta) hintaa 5 - 15 %. Samaan aikaan murskaustöiden kustannusindeksissä ei ole mitään merkittävää nousua. Kesäkuuhun 2003 mennessä muutamat kiviainestoimittajat ovat pudottaneet hintojaan takaisin joulukuun 2002 lähtötasolle. Suurimmalla osalla hinnat jäivät kuitenkin tammikuun korkealle tasolle ja maa-ainesten indeksi putosikin alkuvuonna 2003 vain 0,6 prosenttia. Maa-ainesten kysynnän kasvu tietyillä alueilla näyttäisi nostaneen hintoja merkittävästi.

Valmisbetonin hinta on noussut vuoden 2003 alkupuolella 2,8 %. Valmisbetonin hintaan vaikuttavat sekä uudistalonrakentamisen määrän että infrarakentamisen määrän kehittyminen. Uudistalonrakentamisen alamäki vuonna 2003 on jatkunut lievänä koko maan osalta. Myös Uudenmaan uudistalonrakentamisen määrä pysyy ennallaan tai supistuu lievästi. Infrarakentamisessa valmisbetonin kysyntä vuonna 2003 ja 2004 on korkealla useiden suurten hankkeiden sisältämien sil-lanrakennustöiden takia. Tämä osaltaan selittää valmisbetonin hinnan nousua.

Polttonesteiden hinnat pysyvät korkealla

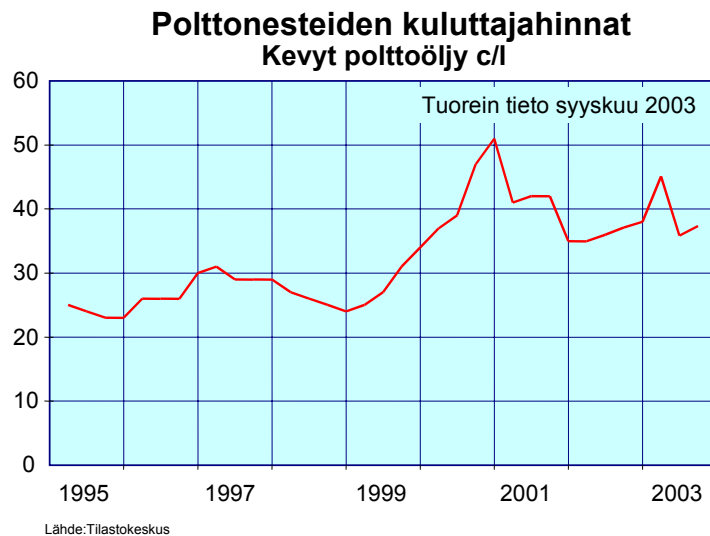
Öljyn hinta vaikuttaa suoraan polttoaineiden hintoihin ja sitä kautta lähes kaik-keen infrarakentamiseen Suomessa. Kevään 2003 öljyn hintapiikki on ohitettu, mutta paluuta 1999 alkuvuoden tasolle ei ole näkyvissä.

Nigerian ja Irakin öljytoimitusten pysähtyminen ja niiden aiheuttama öljyn hin-nan nousu näkyi heti alkuvuonna 2003 konekustannuksissa. Alkukesästä 2003 Irak alkoi toimittaa jälleen öljyä markkinoille ja öljyn hinta on vakiintunut tasolle 27 USD/barrel.

Syyskuussa Opec ilmoitti supistavansa tuotantoa marraskuusta 2003 lähtien lä-hes miljoona barreliä päivässä. Tämä aiheutti heti raakaöljyn hinnan nousun. Eri arvioiden mukaan öljyn hinta pysyykin ensi kevääseen saakka lähempänä 30 USD/barreli. (lähde: Tilastokeskus, maarakennusalan konekustannukset ja Opec hintatilastot)

Urakoitsijauutisia - isot hankkeet

- Vt 4 Jyväskylä - Kirri urakan voitti Skanska Tekra.
- Vt 3 Tampereen läntisen ohikulkutien 1-vaiheen urakan voitti Tielikelaitos. Hanke valmistuu 2006.
- Vuosaaren sataman ensimmäinen liikenneyhteyksiä koskevan urakan (lou-hintaa) voitti YIT Rakennus Oy.

- Vt 5 Varkaus - Joroinen urakan voitti Skanska Tekra. Hanke valmistuu liikenteelle syksyllä 2005.
- Vt 8 Raisio - Marjamäki hankkeen pääurakoitsija on Tielikelaitos. Hanke valmistuu liikenteelle 2004 syksyllä.
- Vt 4 Lahti - Heinola hankkeen urakoitsija valitaan alkuvuodesta 2004 ja hanke valmistuu 2005. (Lähde: Tiehallinto, tiepiirit)

Urakoitsijauutisia - katujen hoitourakat

Suurten kuntien katujen alueurakoissa (lähinnä talvikunnossapitoa) ovat toimintaansa laajentamassa koko Suomen tasolla Tielikelaitos ja YIT Infrapalvelut. Myös muut yritykset ovat tarjonneet urakoita koko Suomen alueella, mutta eivät ole toistaiseksi menestyneet.

Paikallisesti toimii suuri määrä pieniä urakoitsijoita. Suurilta kunnilta (Oulu, Turku, Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Lahti) hoitourakoita saaneita ovat mm.: RoseRoad Oy, NPA-C Oy, Matinkylän huolto Oy, Fabricean Oy, Engel-Palvelut, Tapiolan lämpö, Olarin Huolto Oy, Soukan Huolto Oy, Kaskenoja Oy, Traktorikaivin Ky Markku Silen, SKM Ympäristöpalvelu, Siuko Oy, Veikko Helander Oy, Pihahuolto Oy, Kohomasi Oy, Turun Piha- ja Pohjatyöt Oy, Markku Nygren Oy, Tiehöyläyhtymä Suomela&Suomela, Länsirannan Talopalvelu Oy, Turun Talopalvelu Oy, Tuiran Kiinteistöpalvelu Oy ja Rakennusliike Karjaluo Oy.

Lisäksi ainakin yksi virolainen urakoitsija on tarjonnut hoitourakoita Suomeen ilman menestystä. Kaikkiaan kunnat hoitavat vielä arviolta 80-90 prosenttia katujen hoitotoista itse. Vuoteen 2010 mennessä eri selvitysten mukaan kuntien oman työn osuus putoaisi 70 prosenttiin. (Lähde: VTT, Väyläpidon markkinat Suomessa).

Nils Halla

LYHYESTI

Miksi ei kannata vaihtaa vetykäyttöisiin autoihin

Kahden erikseen toimineen tutkimusryhmän mielestä siirtyminen bensiinikäyttöisistä autoista vetyä käyttäviin polttokennoajoneuvoihin voi olla kallista, teho- tonta ja ympäristölle haitallista.

Vetykäyttöisiä autoja on kehitelty, koska niiden avulla voisi olla mahdollista vähentää ilmaan joutuvia päästöjä, hidastaa ilmaston lämpenemistä sekä vähentää riippuvuutta öljystä, toteavat Alex Farrell Kalifornian yliopistosta (Berkeley) ja David Keith Carnegie Mellonista. Jos vety on tuotettava öljystä ja hiilestä, vapautuu tällöin hiilidioksidia, joka on otettava talteen ja varastoitava (*kaukainen tavoite olisi tietysti tuottaa vetyä vedestä esimerkiksi aurinkoenergialla, mutta välivaiheena lienee fossiilisten hiilivetyjen hajottaminen - NH*).

Farrell ja Keith todistelevat, että on jo olemassa tekniikoita parantaa nykyisen käyttövoimatekniikan tehokkuutta ja vähentää autoista johtuvaa ilman saastumista ja kasvihuonekaasupäästöjä. Nämä toimenpiteet voidaan toteuttaa murtoosalla niistä kustannuksista, joita tarvitaan siirtymisessä vedyn käyttöön.

Samaa aikaan ryhmä Caltechin tutkijoita varoittaa, että laajamittaisessa käytössä vetyä väistämättä vuotaa ilmakehään ja se voi lisätä ilmakehän kosteutta, viilentää ylempää ilmakehää ja epäsuorasti myös tuhota otsonikerrosta.

Lähde: Futurist update Aug 2003

Lisätietoja: University of California, Berkeley:

http://www.berkeley.edu/news/media/releases/2003/07/17_fuels.shtml

California Institute of Technology:

http://pr.caltech.edu/media/Press_Releases/PR12405.html

Haasteita johtajuudelle Patrick Dixonin mukaan

Kaupallisen puolen futuristeista näkyvimpiä (ainakin Euroopassa) lienee joka alan asiantuntija tohtori Patrick Dixon (hänen yrityksensä on Global Change Ltd.). Hänen näyttäviä esityksiään konferensseissa, seminaareissa ja yritystilaisuuksissa ovat tuhannet seuranneet ja hän on ollut ahkera vieras TV- ja radiokanavilla. Dixon on erityisesti suuryrityspuolen futuristi. Futurewise-luennossaan hän on käsitellyt johtamisen tulevaisuuden haasteita. Hänen esille tuomansa asiat ovat tuttuja (ainakin pitäisi olla) jokaiselle aikaansa seuraavalle yritysjohtajalle (etenkin suuremmanpuoleisen yrityksen), mutta eipä haitanne meidän muidenkaan kerrata niitä:

Kuluvana vuosikymmenenä suurilla yrityksillä on siis haasteena monimutkainen joukko päällekkäviä asioita. Dixon tekee niistä kuusi ryhmää, kuin kuution kuusi sivua. Niiden englanninkielisitä nimistä muodostuu mukavasti sana FUTURE (*selitykset soveltaen NH*)

Kiivastahtisuus (Fast): Digitaalisen tiedonvälityksen verkottuneessa maailmassa kaikki tapahtuu kiihtyvällä nopeudella. Tämä vaikuttaa ennenpitkään kaikkeen ja kaikkialla ja voi kysyä, selviävätkö ihmiset kiihtyvistä muutoksesta.

Kaupunkilaistuminen (Urban): Etenkin kasvavissa talouksissa on käynnissä valtaisa väestöllinen ja yhteiskunnallinen keskittyminen suuriin megakaupunkeihin. Samaan aikaan on käynnissä varallisuuden kasvu ja väestörakenteen vanheneminen. Varsinainen kilpailuyhteiskunta joka suhteessa on saamassa globaaleja muotoja kaikkialla.

Heimoutuminen (Tribal): Globalisoituminen on ajan henki, mutta silti heimoutuminen on vielä voimakkaampi tekijä maailmassa. Perinteinen kaikenkattava heimoyhteenkuuluvuus on edelleen voimissaan - ja konfliktien lähteenä - monissa osissa maapalloa. Modernimpi heimoutuminen, esimerkiksi jonkin merkkituotteen tietoisesti valinneet muodostavat eräänlaisen heimon, koskettaa meitä kaikkia, ja on olennainen osa merkkituotteen markkinointistrategiaa. Myös yrityskulttuurissa voidaan käyttää hyväksi heimoutumisen myönteisiä piirteitä.

Yleismaailmallisuus (Universal): Vaikka nykyisten ns. globaalien yritysten globaalisuus on osaksi ollut näennäistä, jatkossa suunta näyttää yrityssulautumisten ym kautta vievän kohti todellisia globaaleja (osin monopolistisia) toimijoita. Muodostuu myös yleismaailmallisesti toimivia virtuaalitiimejä ja -yrityksiä hoitamaan yleismaailmallisia operaatioita. Kansalliset ja globaalit rakenteet hakevut muotoaan ja vallankäytöstäkin varmasti syntyy kiistoja.

Radikaalisuus (Radical): Kun perinteinen vasemmisto/oikeisto -jako on politiikassa häviämässä ja kansallisten hallitusten valta heikkenemässä, on tilalle tullut ja tulee kaikenlaisia yhden asian liikkeitä ja painostusryhmiä. Asioita riittää terrorismista (ja terrorismin vastustamisesta) geenimuunteluun, eläinten oikeuksista lapsityövoiman käyttöön ja reilun kaupan kahviin.

Eettisyys (Ethical): Henkilökohtaiset arvot, eettisyys, motivaatio, henkisyys ovat jo jokapäiväisiä aiheita yritysten sisäisessä kehittämisessä ja tulevaisuudessa yhä enemmän. Yritysten toimintaan liittyvät eettiset näkökohdat ovat entistä enemmän esillä. Syntykö jotain yhteistä globaalia etiikkaa? Tämä saattaa olla Dixon mielestä hänen kuutionsa tärkein sivu.

Dixon summaa vielä kolmannen vuosituhatosen johtamisen piirteitä:

1. Johtamistaito on kaikki kaikessa
2. Valmistaudu odottamattomaan
3. Reagoi nopeasti
4. Organisaatorakenteet matalammiksi
5. Tiimit ja yhteistyökumppanit
6. Ihmisiin sijoittaminen
7. Visionäärivalmiuksien kehittäminen
8. Kulttuurierokkuus
9. Yritys perheenä
10. Tarkoituksen ja merkityksen antaminen

Lähde: Dixonin verkkosivuilla <http://www.globalchange.com/captur.html>

